

SKÖTSELPLAN

Gäller ej som allmänt råd sedan
2002-12-03.
Gäller som skötselplan.

[Allmänna råd / Naturvårdsverket; 16:]

Skötselplan för Garphyttans nationalpark

Naturvårdsverket

Beställningsadress:
Liber distribution
Kundtjänst
162 89 Stockholm
Telefon: 08-739 91 30

ISBN 91-620-0010-1
ISSN 0282-7271

Ansvarig utgivare: Ingvar Bingman
Informationsenheten
Statens naturvårdsverk
Box 1302
171 25 Solna

Tryckeri: Ingemar Roos AB, Stockholm 1986

FÖRORD

Enligt 5 § naturvårdsförordningen (1976:484) meddelar statens naturvårdsverk närmare bestämmelser för naturvårdsförvaltningen av nationalpark. Naturvårdsverket har därför upprättat föreliggande skötselplan för nationalparken Garphyttan.

Skötselplanens primära syfte är att vara ett praktiskt handlingsprogram för naturvårdsverket och naturvårdsförvaltaren att nyttja i samband med disposition och skötsel av nationalparken. Byrådirektör Stefan Malmberg har svarat för att ta fram underlagsmaterialet. Skötselplanen har fastställts genom beslut den 13 januari 1986 av generaldirektören.

Solna i januari 1986

Statens naturvårdsverk

Skötselplan för Garphyttans nationalpark i Örebro län

INNEHÅLLSFÖRTECKNING		sid
I	<u>ALLMÄN BESKRIVNING</u>	1
1	ADMINISTRATIVA DATA	1
2	RIKSDAGENS OCH REGERINGENS BESLUT OM NATIONALPARKEN	2
3	GRUND FÖR BESLUT SAMT FÖRESKRIFTER	3
3.1	<u>Grunden för beslutet</u>	3
3.2	<u>Föreskrifter</u>	3
3.3	<u>Skötselplan</u>	4
3.4	<u>Förslag till nya föreskrifter</u>	4
4	ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV BEFINTLIGA FÖRHÅLLANDEN	5
4.1	<u>Naturförhållanden</u>	5
4.2	<u>Tidigare markanvändning</u>	7
4.3	<u>Nationalparkstiden</u>	8
4.4	<u>Tillgänglighet</u>	10
4.5	<u>Anläggningar och service för friluftslivet</u>	11
4.6	<u>Tillsyn</u>	11
4.7	<u>Källuppgifter</u>	11
II	<u>PLANDEL</u>	12
1	DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH VATTEN	12
1.1	<u>Övergripande mål</u>	12
1.2	<u>Generella riktlinjer</u>	12
1.2.1	<u>Hävd av kulturmarken</u>	12
1.2.2	<u>Hävd av skogsområdena</u>	13
1.2.3.	<u>Jakt och faunavård</u>	14
1.2.4	<u>Forskning, dokumentation</u>	14
1.2.5	<u>Vägen</u>	15
1.3	<u>Behandling av skötselområden</u>	15
1.3.1	<u>Hävd av skogsområdet</u>	15
1.3.2	<u>Hävd av f d åker- och slättermark</u>	18
2	ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV	20
2.1	<u>Övergripande mål</u>	20
2.2	<u>Riktlinjer och åtgärder</u>	20
2.2.1	<u>Tillgänglighet- kommunikationer</u>	20

2.2.2	<u>Friluftsanordningar</u>	20
2.2.3	<u>Renhållning</u>	21
2.2.4	<u>Information</u>	21
2.2.5	<u>Utmärkning av nationalparkens gräns</u>	22
3	TILLSYN	23
4	DOKUMENTATION AV UTFÖRDA ÅTGÄRDER	24
5	FINANSIERING AV NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN	25
5.1	<u>Ekonomisk utredning</u>	25
5.2	<u>Finansiering av naturvårdsförvaltningen</u>	25
6	LITTERATURFÖRTECKNING	26
6.1	<u>Geologi</u>	26
6.2	<u>Botanik</u>	26
6.3	<u>Allmänt</u>	26

BILAGOR

Bilaga 1: Östra gården Swenshyttan.

Efter storskifteskarta

Bilaga 2: Östra gården Swenshyttan.

Utdrag ur storskifteskarta

Bilaga 3: Skötselområden

Bilaga 4: Friluftsanordningar

Bilaga 5: Beståndsbeskrivning

Bilaga 6: Registerkarta

Bilaga 7: Blankett för dokumentation av
utförda åtgärder

Bilaga 8: Naturvårdsverkets nationalparkskarta

I ALLMÄN BESKRIVNING

1 ADMINISTRATIVA DATA

Nationalparkens namn: Garphyttans nationalpark

Objektnummer: 18 - 01 - 001

Beslutsdatum: 1909-05-24

Län: Örebro

Kommun: Örebro

Registerområde: Hidinge

Fastigheter: Svenshyttan 1:2 och 1:3, del av; Svenshyttan 1:4

Läge: Topografiska kartan 10E SO, ekonomiska kartan 10E 4j

Area: 111 ha

Areans fördelning på naturtyper: barrskog: 70 ha

blandskog: 26 ha

lövskog: 6 ha

skoglös äng: 8 ha

väg: 1 ha

Markägare: Staten genom statens naturvårdsverk

Naturvårdsförvaltare: Domänverket

2 RIKSDAGENS OCH REGERINGENS BESLUT OM NATIONALPARKEN

Garphyttan avsattes som nationalpark den 24 maj 1909 (SFS 1910:30).

Reglementet för Garphyttans nationalpark fastställdes av Kungl. Maj:t den 28 oktober 1960 (SFS 1960:670). Reglementet ändrades den 6 december 1968 (SFS 1968:672).

3 GRUND FÖR BESLUT SAMT FÖRESKRIFTER

3.1 Grunden för beslutet

I reglementet för nationalparken (SFS 1960:670) anges att "Garp-hyttans nationalpark, som tillkommit i syfte att bevara ett äldre odlingslandskap i väsentligen oförändrat skick, skall vårdas och förvaltas i överensstämmelse med detta syfte".

3.2 Föreskrifter

Enligt 2 § i reglementet skall, med det undantag som framgår av 6 § första stycket naturvårdslagen den 11 september 1964 (nr 822), det vara förbjudet att

förstöra eller skada markens yta eller fast naturföremål så ock att bortföra mineral;

fälla eller skada växande eller döda träd eller buskar så ock att plocka bär annat än för omedelbar förtäring eller eljest borttaga växter eller växtdelar;

jaga, fånga eller avsiktligt döda vilda djur så ock att skada eller bortföra ägg, rom eller bo;

tälta eller göra upp eld;

medföra okopplad hund;

nyttja motordrivnet fordon annorstädes än på utfartsvägen från Svensboda.

Härutöver är det förbjudet att beträda oslagen äng och linda (vall) samt sådd åker.

3.3 Skötselplan

Skötselplan upprättades 1973 och fastställdes av domänverket 1975. Skötselplanen avsågs gälla ca 10 år.

3.4 Förslag till nya föreskrifter

Inom jordbruksdepartementet pågår ett arbete med att tillskapa en s k nationalparksförordning. När denna träder i kraft upphävs det gamla reglementet. Naturvårdsverket har därför upprättat förslag till nya föreskrifter.

4 ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV BEFINTLIGA FÖRHÅLLANDEN

4.1 Naturförhållanden

Nationalparken omfattar 111 ha och är belägen i nedre sluttningen av Kilsbergen ca 2,5 mil öster om Örebro.

Det sydligaste partiet av parken är beläget ca 110 m ö h. De öppna gräsmarkerna i den mellersta delen är belägna på mellan 125 - 135 meter. Därefter reser sig landskapet markant och den högsta punkten i norra delen av parken, det s k Svensbodaberget, är belägen 200 m ö h.

Berggrunden utgöres av gnejser med insprängda gångar av urkalksten. Moränen är i södra delen, d v s i åker- och lövängsområdet, kalkhaltig.

Årsnederbörden är omkring 700 mm. Medeltemperaturen för januari är -4°C och för juli $+17^{\circ}\text{C}$.

Skogen utgöres i huvudsak av s k blåbärsgranskog med inslag av tall och en del lövträd. Eftersom parken är belägen i en sluttning varierar betingelserna, främst på grund av skilda bevattningsförhållanden. Från hällmarkstallskogen i anslutning till Svensbodaberget sker en övergång till en s k blåbärsgranskog i centrala och västra delarna. Längst i söder och öster är mindre partier utbildade som sumpiga tallgranskogar med tämligen rikt inslag av lövträd.

Den forna lövängen, som nu är helt igenvuxen, kan indelas i tre zoner. Närmast landsvägen finns ett ca 50 m brett område som röjts och är tämligen öppet. Trädskiktet domineras av ask och vårtbjörk. Några bokar och ekar finns nära stigen. Buskskiktet domineras av hassel. Detta röjda område är den enda del av den forna lövängen som har ett fältskikt av betydelse. De dominerande örterna är liljekonvalj, vitsippa och blåsippa.

Innanför det röjda partiet vidtar ett område som sträcker sig fram till den bäck som genomflyter den forna lövängen. Denna zon har samma trädskikt som ovan, men inslaget av gråal är stort. Buskskiktet domineras helt av en askslyskog. Slyskogen är så tät att fältskikt saknas utom i smärre gläntor och vid gränsen till åkern. Där fältskiktet förekommer dominerar liljekonvalj, vitsippa och blåsippa. Den del av slyskogen som gränsar till åkern är fuktigare och ljusare. Buskskiktet har här ett rikligt inslag av lönn och alm. Fältskiktet domineras av älgört, skogsnäva, hundloka, ormbär etc.

Närmast barrskogen vidtar ett fuktigt område, som genomflytes av en bäck. Det har norr om stigen karaktären av lövkvärr med upp till 50 cm tjockt torvlager. Dominerande träd är vårtbjörk, gråal, klibbal och asp. Buskskiktet domineras av videarter. Fältskiktet domineras av älggräs, piprör och grenrör.

Sedan lövängen växt igen med slyskog, är det forna åkerområdet runt östra gården den enda del av nationalparken, som har en öppen karaktär. Det upptar endast ca 6% av parkens areal. Åkerte-garna, små och oregelbundet formade, har för länge sedan intagits av gräs och örter. Mellan åkrarna och i dem finns backar och odlingsrösen, där träd och buskar av ädla lövträd dominerar. Likaså omges Svensbodavägen och stigen av lövträdsridåer. Ask är karaktärsträdet; men även alm, lönn och lind är vanliga. Ofta omges asken av en manschett av hassel. Andra vanligt förekommande buskar är alm och hägg.

På våren innan träden lövats blommar vitsippa, blåsippa och gullviva i stora mängder. Under sommaren är andra örter framträdande såsom akleja, smörblomma, daldocka, midsommarblomster och tjärblomster för att nämna några.

Vad gäller fågel- och djurlivet förekommer de arter som normalt finns i motsvarande naturmiljöer. Vad som kan omnämnas beträffande fågellivet är förekomst av vitryggig hackspett i de nedre partierna av Kilsbergen. Nationalparkens lövskogsområde nyttjas sannolikt som födosöksområde och kan också nyttjas för häckning.

Förekomst av andra fåglar av intresse är stenkäck och nötkråka. Av andra djur är förekomst av hasselsnok, hasselmus och buskmus mest anmärkningsvärd.

4.2 Tidigare markanvändning

Bilaga 1 och 2 är kartor ritade efter storskifteskartor från 1822. Östra gården Svenshyttan med sina olikformade täppor och åkrar växlande med backar och brutna av odlingsrösen var säkert representativt som jordbruk i trakten.

Efter tidens sed hade åker brutits på torrare grusig mark och ökades vid behov ut genom att odla täppor i utmarken, delvis kanske svedjefall. Inägornas övriga fastmark samt kärr brukades däremot som äng. Storängen, söder om gårdstomten och de tre stora åkerlyckorna, var en gång sjutton hektar i ytvidd. Dessutom brukades som äng Vreten, en del av Åkerfallet norr på skogen och över nio hektar i Svensboängen. Vidare torde backarna mellan åkerlyckorna ha brukats som slättermark. Sammanlagt brukades en gång på gården ca trettio hektar äng, medan åkern inte var mer än tre hektar. Hur stor del av ängen som var trädklädd är ovisst. En stor del av Storängen var dock sidvall och kärr och brukades sannolikt som öppen äng.

På inägorna fanns en kalvhage. I övrigt betade kreaturen i skogen på utmarken, det visar bl a kartans täppor, som var stängda med gärdesgård. Utmarken var enligt kartan skogbevuxen med barrskog. Läget och de många s k kolbottnarna i skogen tyder på att skogen nyttjades för kolvedshuggning vilket var vanligt i Bergslagen vid denna tid. Detta brukningssätt gav samtidigt bete åt kreaturen på hyggena.

Gårdens tre hemmansägare bodde ännu 1822 tätt ihop med sina hus ordnade kring tre sidor av gårdstomten. På utmarken bodde en skomakare i ett torp med två hus. Han höll ko eller en eller annan get, slog knappa två tunnland äng till vinterfoder och fick släppa betesdjur på skogen.

Den gamla odlingsbilden började ändras redan 1822 genom att det stora ängskärret delvis dikades för odling. Vid 1860-talets slut redovisar den ekonomiska kartan det mesta av den bättre ängen som åker, och bebyggelsen var något mera spridd, troligen efter storskiftet 1824. Spår efter den nya bebyggelsen ser man på marken i form av grunder till hus eller källare öster och väster om den äldre bebyggelsen kring gårdstomten.

Omkring 1870 kalhöggs på en gång i stort sett all gårdens skog och hyggena skogsodlades därefter.

Vid sekelskiftet var gårdens utmark, ca nittio hektar, en enda omkring trettioårig kulturskog, tät och likformig, bestående av mest gran men även något tall, bägge av tysk typ och troligen komma ur tyskt frö. Någon bättre skog lär då inte ha funnits på Garphyttens bruks marker, och Kronan köpte alltsammans efter 52,81 kronor per hektar. En brukare fanns kvar på gamla Östra gården i Svenshyttan och en i Svendsboda-hörnet. Bägge flyttade några år efteråt, och huvudgården såldes till rivning.

4.3 Nationalparkstiden

När tanken på Garphyttans nationalpark först kom fram, i skrivelser från domänintendenten Fr. Baeckström och överjägmästare Uno Wallmo, var det inte tal om mera än att spara en lövängsartad växtlighet på ett tiotal tunnland. Men länsstyrelsen yrkade i sitt remissvar på "en verklig nationalpark... till gagn för det allmänna och till trevnad för länets innevånare". Domänstyrelsen och kammarkollegium stödde länsstyrelsen, och propositionen tog upp en park av lämplig omfattning i stället för "högst 20 hektar", såsom 1907 års sakkunniga hade skrivit.

Riksdagen beslöt alltså att bilda Garphyttans nationalpark, men bestämde inte närmare hur stor den skulle bli. Det skulle Kungl. Maj:t sköta. Professor Einar Lönnberg fick i uppdrag att göra upp ett förslag. Lönnberg gjorde upp sitt förslag den 18 juli 1909

tillsammans med landshövding Th. Nordström och överjägmästare Wallmo.

Man kan ingenstans klart läsa ut varför parken blev just så stor som den blev. Lönnberg har i sin skrift till departementschefen i stället för några skäl gett en historik över ärendet, där han talar om vad länsstyrelsen skrev när den yrkade på "en verklig nationalpark". Länsstyrelsen hade velat ha en större park bl a för djurlivet, ty "något särskilt djurliv kunde ej tänkas få sin tillvaro inom så trånga gränser" som 20 hektar. Lönnberg, zoologen, har inte med ett ord nämnt djurlivet och dess villkor i parken sådan den blev.

När det gäller de naturvärden som fanns inom den blivande parken och de sätt man skulle bevara dessa för framtiden är förslagsställarens, domänintendenten Bäckström, egna ord belysande för den tidens syn på naturskyddet.

"Angeläget är ock, att ett område å länets kalkformation i s. k. Kilsbergens sluttning bevaras vid den herrliga träd-, busk- och örtvegetation, som där af naturen förekommer innan odling, röjning för beten, ligkiltighet och plundring beröfvat det dess egendomliga fågning och rikedom. Alltmera försvinna i dessa trakter de leende ängs- och betesmarker, där ask, alm, ek, oxel, rönn, apel, fågelbär, björk och al växa som öfverbestånd, med underväxt af våra vackraste buskarter, vinbär, benved, try, hagtorn, nypon, berberis, snöbollar, hassel m. fl. under det att marken är klädd om våren i den ljufvaste skrud af blåsippor och vårlök, prunkande i öga och sinne smekande nationalfärger, och senare på året allehanda kalkformationens flora tillhörande praktfullt färgade aklejor, ståtliga klockor, papilionaceer, orchideer m. fl. All denna fagra rikedom skulle kunna på ett tiotal tunnland framgent bevaras, om de skyddades för planlös huggning, betning och odlares välmenta röjning för betets förbättrande. - - - - En sådan nationalpark skulle kunna beredas på ägor till det af staten inköpta komplexet Garphyttan, om än naturen behöfver någon hjälp genom plantering."

Man trodde alltså på den tiden att den rika blomsterprakten skulle bevaras bäst om människan inte tilläts göra några åtgärder.

Vid en undersökning femton år efter fridlysningen visade det sig att ogräsfloran hade utvecklats kraftigt på åkrarna, att ängarnas blommor minskat samt att självsådd gran var på väg upp i storängen.

Efter trettio år började det se allt betänkligare ut. I skogen visade tallen den klaraste tysktalltyp med krokiga stammar och i förtid självdöda träd. Granen var starkt rötskadad och började blåsa omkull massvis. Snart hade vindfällan hopats i bråtar, som man såg sig tvungen att hugga upp, i strid mot då gällande program. Inägorna visade sig delvis svårt igengrodda med sly och gran och i lika trängande behov av röjning och hävd som skogen av skötsel.

Ett program för parkens framtida vård upprättades i början av 1940-talet av professor L-G Romell och stiftsjägmästare N Ekberg. Programmet har följts sedan dess. I stora drag går det ut på att områdena närmast gården, d v s i princip de forna åkrarna, skall hållas öppna genom slätter.

4.4 Tillgänglighet

Från E18, ca 25 km väster om Örebro, tar i trakten av Vreta en bilväg av åt norr upp mot Kilsbergens sluttningar. Ca 5 km in på denna väg når man nationalparken. Den som kommer från Karlskoga-hållet tar lämpligen av mot norr vid vägskalet i Lekhyttan och har då ca 5 km kvar till målet.

4.5 Anläggningar och service för friluftslivet

- parkeringsplats
- toalett
- soptunnor
- rastbord och bänkar
- informationstavlor
- folder
- strövstigar
- Bergslagsleden

4.6 Tillsyn

Domänverket utövar tillsynen av nationalparken.

4.7 Källuppgifter

På sidan 26 finns förteckning över litteratur m m som rör nationalparken.

II PLANDEL

I DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH VATTEN

1.1 Övergripande mål

Enligt reglementet (SFS 1960:670) skall Garphyttans nationalpark, som har tillkommit i syfte att bevara ett äldre odlingslandskap i väsentligen oförändrat skick, vårdas och förvaltas i överensstämmelse med detta syfte.

Såsom anges i kapitel 4.3 Nationalparkstiden, har inte detta syfte uppfyllts sedan parken skyddades 1909.

Målsättningen skall därför vara att bevara en tilltalande landskapsbild med rik flora runt Östra gården samt att låta större delen av skogsmarken utvecklas fritt.

1.2 Generella riktlinjer

1.2.1 Hävd av kulturmarken

Mål: Att genom lämplig hävd hålla dels lövängen vid vägen dels de forna åkrarna och de däremellan forna slåttermarkerna, i anslutning till gården, öppna och blomsterrika.

Riktlinjer och åtgärder:

1. Omfattningen av området framgår av detaljanvisningarna i kapitel 1.3.
2. Bete får inte förekomma.
3. Gödsling får inte förekomma.
4. Området skall städas genom krattning, på våren i anslutning till vitsippornas blomning, på ris, gamla löv m m.
5. Slåtter skall ske årligen i slutet av juli eller början av augusti. Skärande eller klippande redskap skall användas. Slåtter på fastmark får ske med traktor. På mark, där traktor kan orsaka skada, skall slåtter utföras med enaxlad slåtter-

maskin eller lie. Höet skall ligga och torka (ca en vecka) och därefter hopräfsas och bortföras ur parken.

6. Stängsel skall finnas enligt karta 4, och vara utförd i gammal trädgårdesgårdsmodell.
7. Hamling av redan hamlade träd skall ske. Hamlingen bör förnyas vart fjärde år. Hälften av träden hamlas varje gång. Finns resurser kan framgent ytterligare träd hamlas, i första hand ask, men även lind.

1.2.2 Hävd av skogsområdena

Mål: Större delen av skogen skall utvecklas fritt mot ett naturskogsliknande stadium.

Riktlinjer och åtgärder:

1. Lövskogen skall skötas med sikte på att utvecklas mot naturskog utan inblandning av gran.
2. Barrskogen skall på sikt utvecklas mot ett naturskogsliknande stadium.
3. Blandskogen skall på sikt få utvecklas mot ett naturskogsliknande stadium (se detaljanvisningarna i kapitel 1.3).
4. Avverkningar får utföras endast under höst och vinter. Utforsling av virke får endast ske då marken är tjälad och skall utföras med största varsamhet. Allt kvarlämnat ris skall skäras ner. Skulle markskador uppkomma vid uttransport av virke skall dessa repareras.
5. Vindfällan över stigar skall dras åt sidan eller sågas itu. Slyppväxt längs stigarna skall kontinuerligt röjas.
6. Utländska trädslag t ex ädelgran tas bort i samband med andra arbeten.
7. Skogsbränder får bekämpas. Vid bekämpning skall största möjliga hänsyn tas till de naturvärden som finns. Samråd skall ske mellan brandmyndigheter och naturvårdsförvaltaren.

1.2.3 Jakt och faunavård

1. Jakt får inte förekomma.
2. Inom parken får inte genomföras aktiva viltvårdsåtgärder såsom utfodring eller uppsättning av holkar.
3. Vid avverkningar och röjningar skall hänsyn till hållbyggande fåglar och annan fauna tas genom att gamla lövträd, ihåliga träd samt fruktbarande träd och buskar kvarlämnas.

1.2.4 Forskning, dokumentation

Bakgrund: En av grundtankarna bakom nationalparksinstitutet var att nationalparkerna skall tjäna som orörda referensområden för forskning. Garphyttans nationalpark kan inte sägas ha nyttjats för forskning. Däremot har en del biologiska undersökningar genomförts, bl a har florans inventerats av Erik Asplund (1925) och Gustafsson m fl (1970) samt mossfloran av Persson-Waldheim (1940).

Mål: Naturvårdsverket tar initiativ till forskning som bedöms som angelägen med hänsyn till kändedomen om eller skötseln av nationalparken. Därutöver skall forskning i princip vara fri inom nationalparken, förutsatt att den genomförs inom ramen för gällande bestämmelser.

Riktlinjer och åtgärder: Av stor betydelse för både forskningen och nationalparksförvaltningen är att naturförhållandena blir grundligt kartlagda. Renodlade inventeringar och faktainsamlingar bör därför främjas särskilt inom de fält där kunskaperna är bristfälliga. Särskilt angeläget är det att följa florans och faunans utveckling i hävdade områden. Naturvårdsverket och Vetenskapsakademien samt landets naturvetenskapliga institutioner upprättar gemensamt ett undersöknings- och forskningsprogram för samtliga nationalparker, däribland Garphyttan.

1.2.5 Vägen

Vägen genom parken från allmänna vägen vid Svenshyttan och upp till Svendsboda förvaltas av Svendsboda vägsamfällighet. Total väglängd 2 000 m - inom parken 1210 m. Parkens nuvarande andel i vägen är 25,3%.

Vägen skall vara avlyst för obehörig motorfordonstrafik genom skyltning. Parkens besökare hänvisas till parkeringsplatsen.

1.3 Behandling av skötselområden

Nationalparken är indelad i skötselområden som redovisas och numreras i denna beskrivning och på skötselplanekartan (bilaga 3). Skötselområdena redovisas här naturtypsvis enligt följande:

- 1.3.1 Hävd av skogsområdet: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12
- barrskogen: 1, 2, 3, 4
- blandskogen: 5, 6, 7, 8, 9
- lövskogen: 10, 11, 12
- 1.3.2 Hävd av f d åker- och slåttermark: 13, 14.

Skötseln av den f d åker- och slåttermarken runt Östra gården och längs vägen skall ges högsta prioritet.

1.3.1 Hävd av skogsområdet

Barrskogen: Skötselområdena 1, 2, 3 och 4

Skötselområde 1

Beskrivning: 100-årig granskog med liten inblandning av tall. I kanten mot kalhygget i väster har en del stormfällan skett.

Mål: Naturskogsliknande skog.

Åtgärd: Stormfällan i kanten mot kalhygget i väster skall upparbetas och tas till vara som sågtimmer eller massaved i första hand för att förhindra massuppkomst av barkborre. Skogen i övrigt lämnas till fri utveckling.

Skötselområde 2

Beskrivning: Delvis 70-årig blandskog med övervägande barrskog och delvis 50 - 100-årig granskog. Längst i söder finns en odikad myr - den enda helt orörda naturtypen inom parken. Strax norr om myren finns en mindre granplantering från 1959. Detta område har enligt storskifteskartan (1822) tidigare nyttjats för odling.

Mål: Naturskogsliknande skog.

Åtgärd: Ingen.

Skötselområde 3

Beskrivning: 100-årig granskog med liten inblandning av tall. I södra delen förekommer underväxt av hassel, rönn och lönn.

Mål: Naturskogsliknande skog.

Åtgärd: Ingen.

Skötselområde 4

Beskrivning: 80 - 100-årig barrskog, som domineras av gran. Större delen av områdets sydöstra del utgör dikad skogsmark.

Mål: Naturskogsliknande skog.

Åtgärd: Ingen.

Blandskogen: Skötselområdena 5, 6, 7, 8 och 9

Skötselområde 5

Beskrivning: Ungskog av barr och löv. Gran planterad 1958-61 på kalhygge. Självföryngring av enstaka tallar samt riklig förekomst av björk och rönn finns i området. I nordväst påträffas berg i dagen. Platsen nyttjas som utsiktsplats.

Mål: Naturskogsliknande skog, dock skall utsikten från utsiktspunkten bibehållas öppen.

Åtgärd: Träd som stör utsikten från utsiktspunkten skall kontinuerligt tas bort.

Skötselområde 6

Beskrivning: 80 - 100-årig granskog med inblandning av tall och lövträd. I höjdsträckningen mot norra kanten utgör tall och lövträd ca 40% av grundytan. Beståndets östra del är luckigt p g a stormfällning. I östra delen finns en utsiktsplats.

Mål: Naturskogsliknande skog.

Åtgärd: Ingen.

Skötselområde 7

Beskrivning: Norra delen kalavverkades i början av 1960-talet och planterades med gran 1963. Beståndet är nu beväxt med ca 6 - 8 meter högt lövsly av framförallt björk och rönn. I den branta södra delen finns tall med underväxt av asp och rönn.

Mål: Naturskogsliknande skog.

Åtgärd: Ingen.

Skötselområde 8

Beskrivning: Området sluttar mycket starkt mot sydost och ost. I sluttningen förekommer rikligt med block. I nordväst mot norra delen av område 7 finns en smal platå med gammal luckig skog av tall och gran. Sluttningen är beväxt med ca 50% tall, ca 30% gran och ca 20% löv. Därtill finns underväxt av rönn, asp, hassel, ask och alm. Sydligaste hörnet, ca 1 ha, utgörs av en granplantering från 1961. Sydvästra hörnet utgörs av en ca 100-årig granskog.

Mål: Naturskogsliknande skog på sikt.

Åtgärd: Granplantningen från 1961 röjes och gallras en eller två gånger för att därefter få utvecklas fritt. Lövträd gynnas därvid.

Skötselområde 9

Beskrivning: Delvis har området planterats med gran 1958-61. Övriga delar har självföryngrats med tall och gran. En tät lövslyskog har växt långt över gran- och tallplantorna.

Mål: Naturskogsliknande skog.

Åtgärd: Ingen.

Lövskogen: Skötselområdena 10, 11 och 12

Dessa områden är speciellt värdefulla för faunan t ex för vitryggig hackspett, hassel- och buskmus samt hasselsnok.

Skötselområde 10

Beskrivning: F d åker- och ängsmark som har fått växa igen till lövskog av ädellövskogskaraktär. Skogen domineras av björk, ask,

asp, alm och lönn. Inom större delen av området är det en kraftig underväxt av ask. Längst i söder och i nordöstra hörnet förekommer gran och tall. Under senare år har krongallring utförts, senast vintern 1983/84.

Mål: Naturskog utan inslag av gran.

Åtgärd: Inträngande gran skall avverkas kontinuerligt.

Skötselområde 11

Beskrivning: F d slåttermark som fått växa igen till lövskog. Lövsbogen innehåller lönn, ask, alm m fl arter samt täta hasselsnår i buskskiktet. Senast vintern 1983/84 har en lätt krongallring utförts.

Mål: Naturskog utan inslag av gran.

Åtgärd: Inträngande gran skall avverkas kontinuerligt.

Skötselområde 12

Beskrivning: Ruin som markerar var det s k Skomakartorpet legat. Några tiotal meter från torpet finns en kallkälla samt ett par hamlade askar. Området runt torpet och källan har hållits öppen genom röjningar. Övriga delen av skötselområdet består av lövskog med inslag av gran.

Mål: Öppet område runt torpet och källan som ett minne av den gamla brukningen, övriga delar skall få utvecklas mot naturskog utan inslag av gran.

Åtgärd: Lövsbogen får utvecklas fritt med undantag av att inträngande granar kontinuerligt röjs bort. Ett mindre område runt torpruinen och kallkällan hålls öppet genom kontinuerliga röjningar. När man fått bukt med slyuppväxten bör det öppna området slås årligen. Torpruinen hålls fri från vegetation. Källan rensas och underhålls kontinuerligt.

1.3.2 Hävd av f d åker- och slåttermarker: Skötselområdena 13 och 14

Skötselområde 13

Beskrivning: Öster om landsvägen finns ett ca 50 meter brett område som under senare tid röjts och är tämligen öppet. Under

senare år har även slätter bedrivits. Trädskiktet domineras av ask och björk. Några exemplar av bok och ek finns nära stigen.

Mål: Löväng.

Åtgärd: Engångsåtgärder: Området måste öppnas ytterligare genom gallring och röjning för att öka ljusinsläppet. Gläntor skall omväxla med täta partier. Lövträden bör sammantaget ha en kronslutning som inte överskrider 30%. Det samma skall gälla för buskskiktet. Vid gallringar skall i första hand björk och ek avverkas.

Underhållsåtgärder: Se kapitel 1.2.1.

Skötselområde 14

Beskrivning: I anslutning till gamla hustomtplatsen för "Östra Gården Svenshyttan" fanns kryddtäppor, åkrar och ängar. Området har de senaste tjugo åren skötts som äng och hävdats genom årlig slätter. På gårdstomten står en gammal ask lik ett "vårdträd" och här och var, framförallt i åkerrösen, finns gamla hamlade träd. På våren innan träden lövas blommor vitsippa, blåsippa och gullviva i rikliga mängder sedan fortsätter intensiv blomning av bland annat akleja, midsommarblomster, smörblommor m fl arter.

Mål: Lövängsliknande område med ruiner av gammal bebyggelse.

Åtgärder: Engångsåtgärder: ett mindre område (14 a) i nordöstra delen behöver öppnas ytterligare genom röjning. Trägärdesgården restaureras i den sträckning som anges på bilaga 4. Övriga delar av trägärdesgården bör bibehållas tills vidare och i mån av resurser förbättras.

Underhållsåtgärder: Årlig fagning och sen slätter. (Se kapitel 1.2.1) Förnyad hamling vart fjärde år av de hamlade träden. Plockhuggning av träd och föryngring av hassel bör ske vart 5:e år. Underhåll av gärdesgårdarna.

2 ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV

2.1 Övergripande mål

Garphyttans nationalpark är ett mycket omtyckt utflyktsmål med ca 10 000 besökare årligen.

Målsättningen skall vara att underlätta allmänhetens möjligheter att uppleva nationalparken.

Friluftsanordningarna är markerade på bilaga 4.

2.2 Riktlinjer och åtgärder

2.2.1 Tillgänglighet - kommunikationer

Beskrivning: Nationalparken nås via avfart från E18 vid Vreta ca 25 kilometer öster om Örebro. I anslutning till entréen finns parkeringsplats.

Åtgärd: Inga ytterligare åtgärder för att öka tillgängligheten till parken erfordras.

2.2.2 Friluftsanordningar

Vandringsspår och leder

Beskrivning: Två stigslingor finns inom parken. Dessutom passerar den s k Bergslagsleden i västra delen.

Riktlinjer och åtgärder: Endast de stigar som anges på bilaga 4 skall underhållas. Vägvisare i trä skall sättas upp vid lämpliga platser samt skall gles utmärkning finnas. Låga trästolpar skall användas för ledmarkering ute på de öppna ängsytorna. Vägvisning och utmärkning skall ske enligt svensk standard (SIS 03 15 22). Spångning skall utföras över fuktiga partier varvid sågat eller bilat virke skall användas. Stigarna inom skötselområde 14 slås med slåttermaskin, ca 1 meter breda, strax före midsommar. Stigsträckningen från parkeringsplatsen till rastplatsen vid

Östra gården, samt Svensbodavägens sträckning inom skötselområde 14 skall hållas i rullstolsvänlig standard. Stängselgenomgångar anordnas, enligt tradition i orten, där stig passerar genom stängsel. Upplåtelseavtal för Bergslagsleden skall träffas mellan naturvårdsverket och huvudmannen för leden.

Sanitära anordningar

Riktlinjer och åtgärder: Toalett och soptunnor skall finnas vid parkeringsplatsen. Toaletten skall vara handikappanpassad. Antal soptunnor anpassas efter behov.

Rastplatser

Riktlinjer och åtgärder: Rastplatser skall finnas vid Östra gården, Svensbodaberget och Skomakartorpet. Rastplatsen vid Östra gården skall innehålla tre bordsgrupper, rastplatsen vid de andra platserna en bordsgrupp vardera.

P-plats

P-plats för ca 20 bilar är anlagd.

Åtgärder: P-platsen underhålles kontinuerligt.

2.2.3 Renhållning

Sopor och latrinkärl skall genom avtal omhändertas av kommunen.

2.2.4 Information

En mindre informationscentral anordnas i anslutning till rastplatsen vid Östra gården. Denna bör innehålla informationstavla med överskådlig karta, föreskrifter, andra intressanta uppgifter, litteraturförteckning m m, samt låda med foldrar och eventuellt gästbok.

Informationsskyltar skall i övrigt sättas upp vid parkeringsplatsen, vid gränsen i väster där Bergslagsleden ansluter, på

Svensbodaberget, vid Skomakartorpet, samt vid rastplatsen i Storängen.

Folder på svenska och engelska skall finnas. Folder bör finnas tillgänglig i låda vid "informationscentralen" vid Östra gården.

2.2.5 Utmärkning av nationalparkens gräns

Utmärkningen skall utföras enligt svensk standard (SIS 03 15 22).

3

TILLSYN

Nationalparken skall stå under kontinuerlig tillsyn genom naturvårdsförvaltarens försorg. För tillsynen skall upprättas instruktion.

4 DOKUMENTATION AV UTFÖRDA ÅTGÄRDER

Naturvårdsförvaltaren skall dokumentera utförda åtgärder genom att ange

1. var åtgärden är utförd
2. vilken åtgärd som utförts
3. år och månad för åtgärdens utförande
4. kostnader
5. finansiering
6. intäkter
7. eventuella noteringar om åtgärdens effekt eller om annat av intresse inom nationalparken, t ex slitage och andra störningar p g a friluftslivet.

Denna dokumentation skall utgöra underlag vid eventuell revidering av skötselplanen.

Bilagd blankett (bilaga 7) skall användas för denna dokumentation.

5 FINANSIERING AV NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN

5.1 Ekonomisk utredning

Ekonomisk flerårsplan avseende kostnader och intäkter för naturvårdsförvaltningen skall upprättas.

5.2 Finansiering av naturvårdsförvaltningen

Samtliga åtgärder som rör istandsättning och underhåll av mark och vatten samt anordningar för friluftslivet jämte renhållning och tillsyn bekostas av naturvårdsverket. Naturvårdsförvaltaren skall tillse att beredskapsmedel nyttjas så långt det är möjligt och lämpligt.

6 LITTERATURFÖRTECKNING

6.1 Geologi

Halden, B E . Högsta kustlinjen i Kilsbergen, Närke, Geologiska föreningen i Stockholm, Förhandlingar, Bd 56, 1934.

Landergren, S. Några iakttagelser av berggrunden inom Lekebergs bergslag i Örebro län, Geologiska föreningen i Stockholm, Förhandlingar, Bd 56, 1934.

Magnusson, N. H. Lekebergs bergslags berggrund och malmer, i Lekebergslagen av O Norelius, Filipstad, 1936.

6.2 Botanik

Asplund, E. Floran inom Garphytte nationalpark, Kungl Vetenskapsakademiens skrifter i Naturskyddsärenden, nr 4, 1925.

Fredriksson, T. Skogskarta över Garphytte nationalpark i Hidinge socken av Örebro län upprättad 1970.

Gustafsson, A, Lindberg, T, Pettersson, M. Kärlväxtfloran inom Garphyttans nationalpark, SNV EM 264, 1972.

Persson, H, Waldheim, S. Mossfloran i Garphyttans nationalpark, Kungl Vetenskapsakademiens skrifter i Naturskyddsärenden, nr 38.

6.3 Allmänt

Curry-Lindahl, K. Djuren och människan i svensk natur, Stockholm, 1955.

Eckerbom, N. Garphyttan växer igen, Sveriges Natur, 1952.

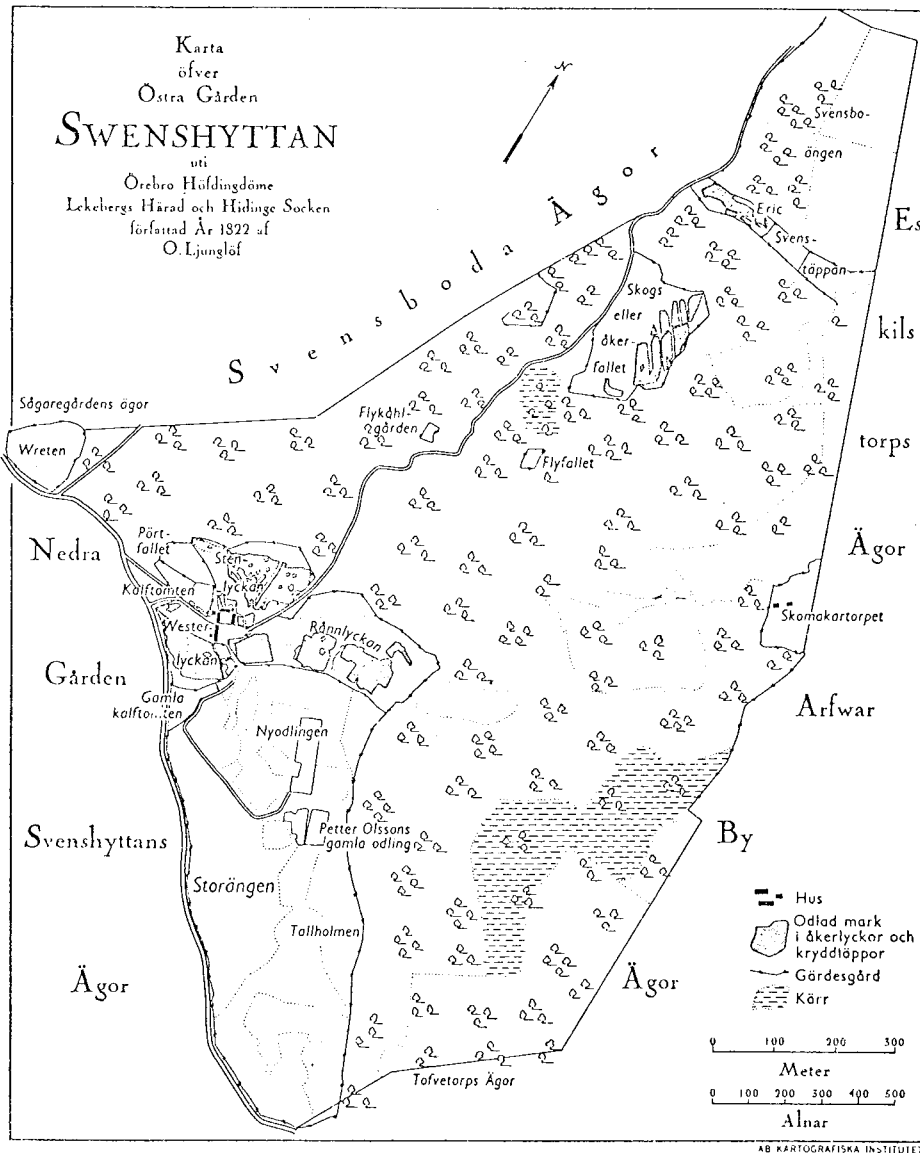
Fries, C. Angeläget, Örebro läns naturskyddsförenings årsskrift, 1955.

Lönnberg, E. Garphytte nationalpark, Sveriges Natur, 1910.

Romell, L-G. Den fridlysta Garpskogen, Örebro läns naturskyddsförenings årsskrift, 1943;

- Garphyttan i Domänstyrelsens nationalparksserie, Raben & Sjögren, 1960.

Stenberg, A. Skötselplan för Garphyttans nationalpark, Domänverket, 1973.

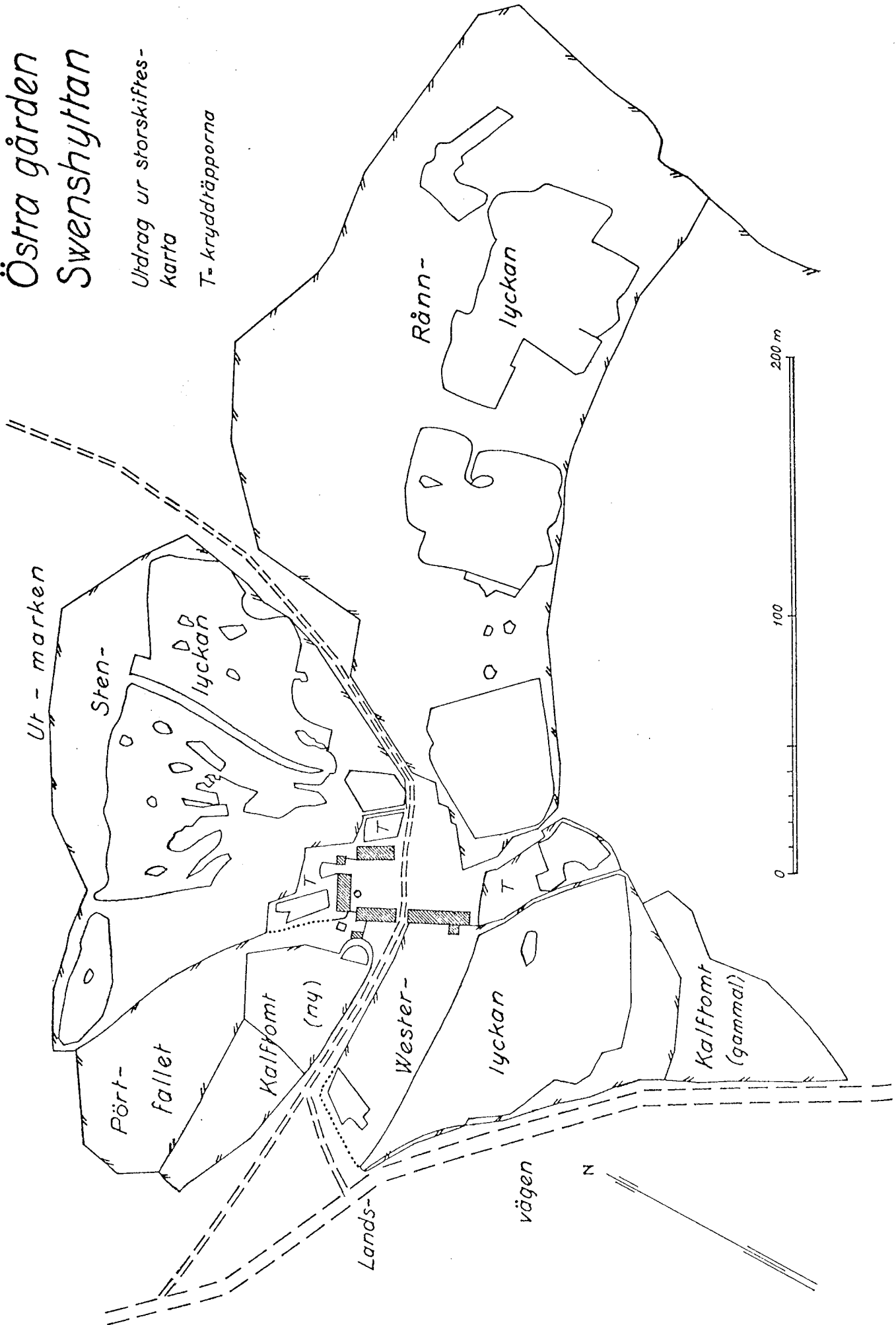

Östra gården Svenshyttan under bergsmanstiden. Efter storskifteskartan.

Östra gården Swenshyttan

Utdrag ur storskiftes-
karta

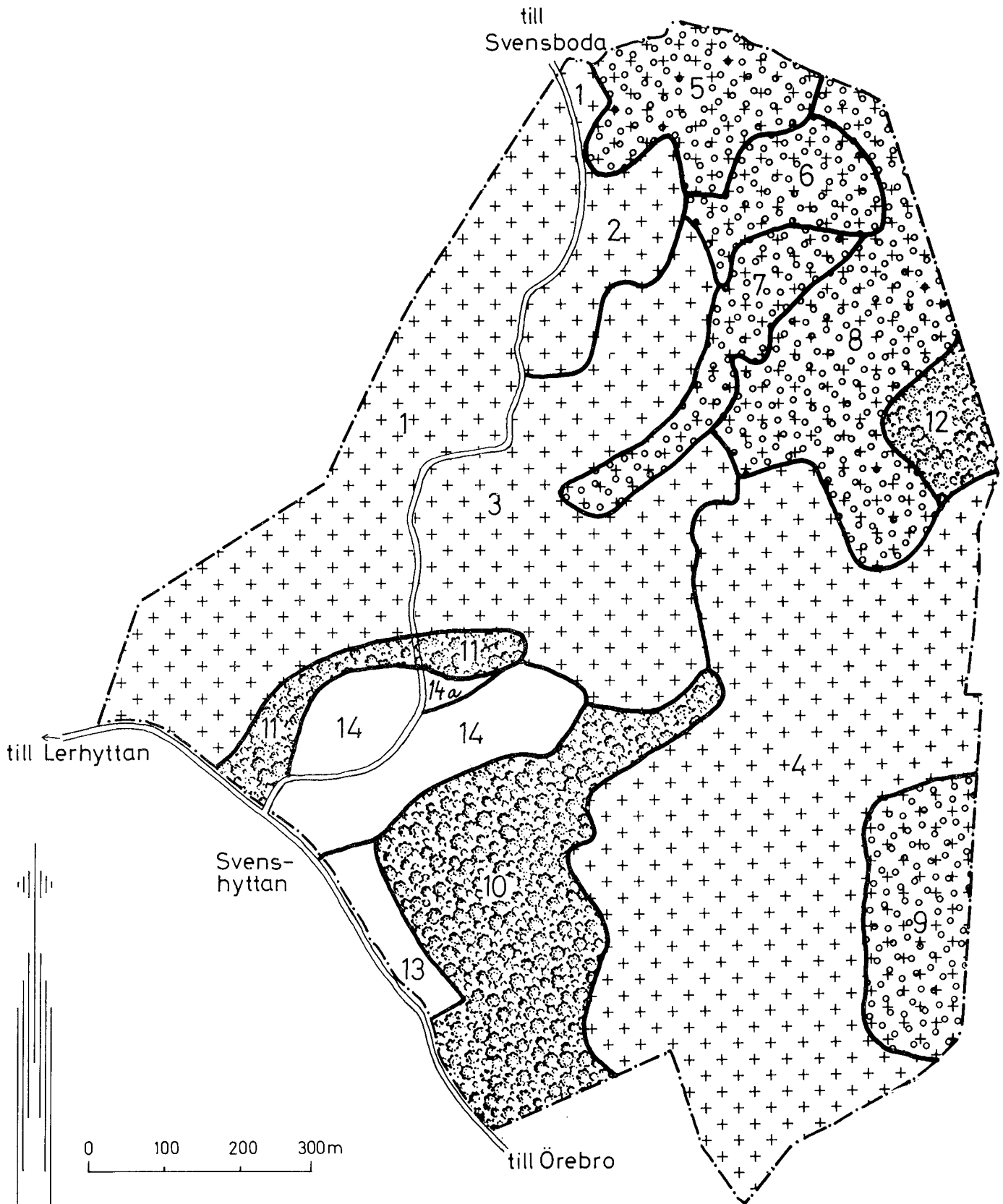
T- kryddtärpparna

GARPHYTTAN

Skötselområden

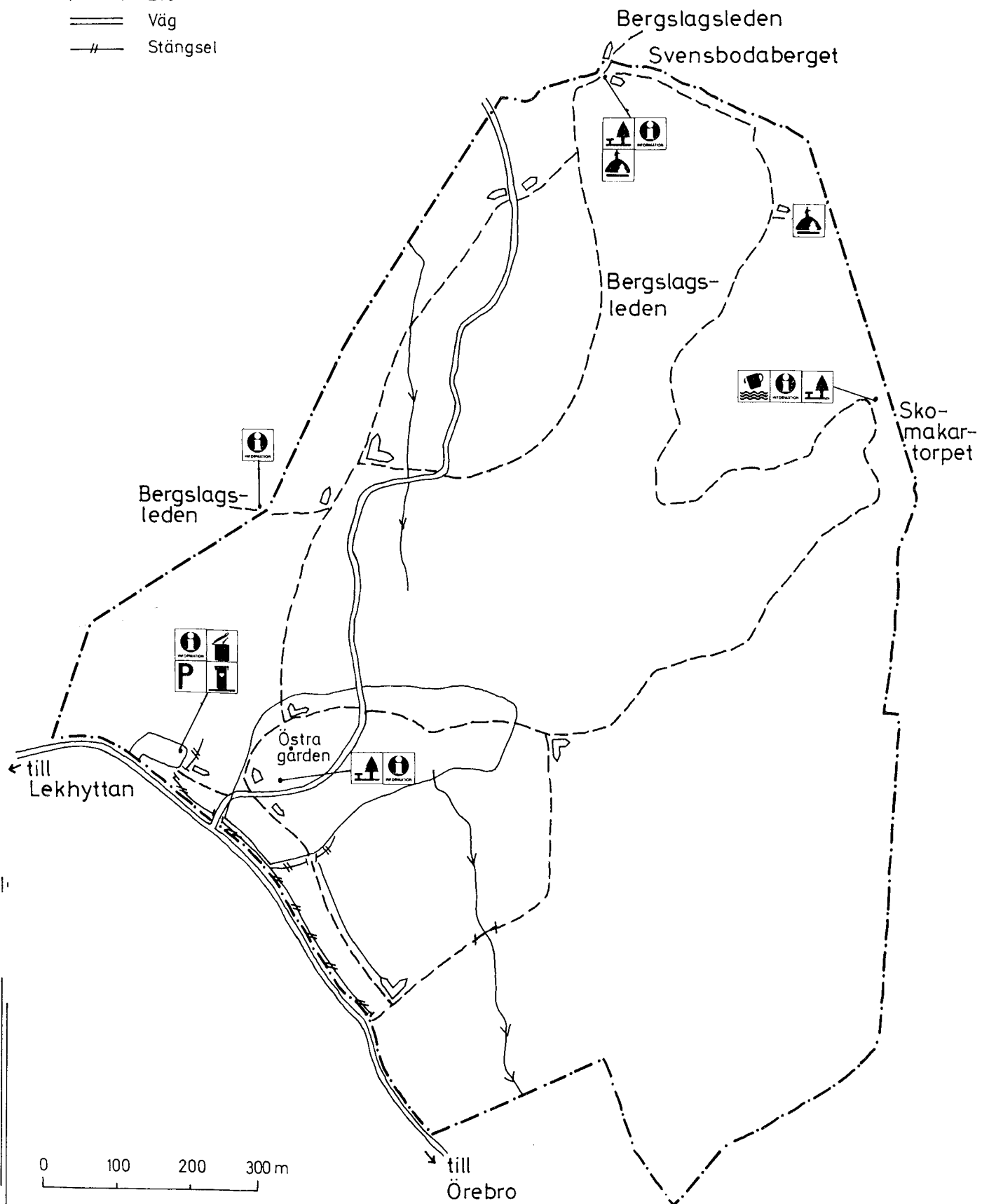
- TECKENFÖRKLARING
- Nationalparksgräns
 - Gräns för skötselområde
 - Väg
 - Barrskog
 - Blandskog
 - Lövskog
 - Ängsliknande område

GARPHYTTAN

Friluftsanordningar

- TECKENFÖRKLARING
- Nationalparksgrens
 - Stig
 - Gräns för "lovängen"
 - Vägvisare
 - Bro
 - Väg
 - Stängsel

Avdelning nr	Areal				Virkesförråd		Boni-tet	Trädslag	Ålder			Huggnings-klass	Anteckningar	
	Skogsmark		Övr. ägoslag		per ha	per avd			år	klass	% av			
	ha	a	ha	a	m ³	m ³					areal			virkes-förråd
<i>Garphyttje nationalpark</i>														
1					20									
2		60						7	0100	7	1a	11	2m högt lövsly av björk och rönn	
3	2	10						7	0100	10	1b	11	- " -	
4		70				150	105	8	073	70	IV	V	trasigt, björken toppbruten	
5	3	80				230	875	7	190	100	VI	V		
6	1	20				250	300	8	0100	90	V	V		
7	1	-				110	110	8	0100	50	III	III		
8		50						6	0100	5	1a	11	2m högt lövsly av björk och rönn	
9		70				110	75	5	361	80	V	V		
10	2	20						6	0100	5	1a	11	2m högt lövsly av björk och rönn	
11		30						7	0100	10	1b	11		
12					1								<i>Imp mosse</i>	
13	9	40				230	2160	6	190	100	VI	V		

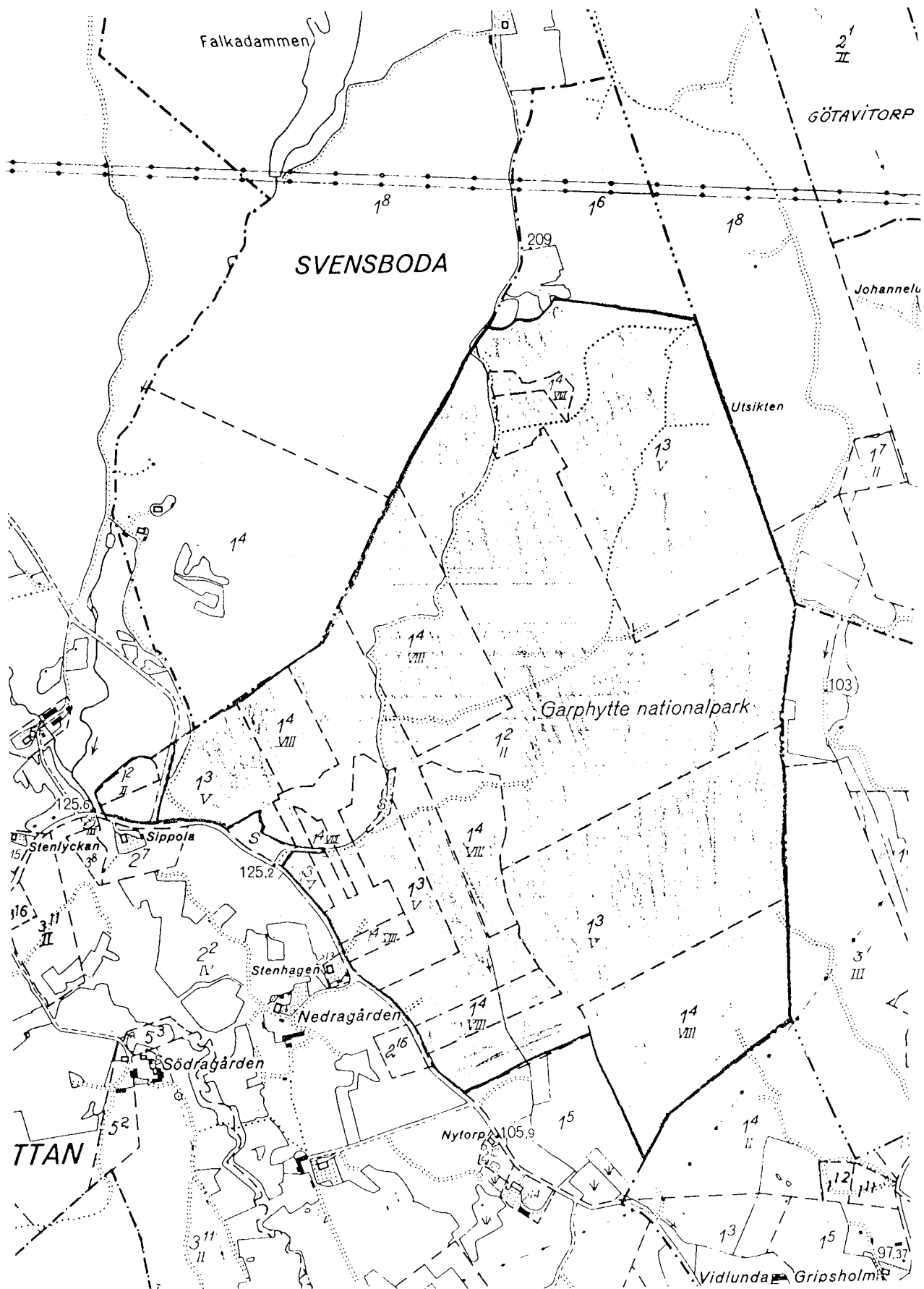
Bilaga 5 2(3) Bil P 12. April 1961. 10000

DOMÄNVERKET

BESTÅNDSBESKRIVNING

Avdelning nr	Areal				Virkesförråd		Boni-tet	Trädslag	Ålder			Huggnings-klass	Anteckningar	
	Skogsmark		Övr. ägoslag		per ha	per avd			år	klass	% av			
	ha	a	ha	a	m ³	m ³					areal			virkes-förråd
14	4	20				150	630	6	530ö2	80	V	V	ö = ask, asp, lönn. underväxt av rönn, asp, hassel, ask, alm	
15	1	30					öf 10	6	0100	10	1b	11	2 högt lövsly av björk, rönn, asp	
16	2	80				220	615	7	280	100	VI	V		
17	90	b	40	100		90	R10	4	631	80	V	IV		
18	1	-						4	1000	0		1a	3m högt lövsly av asp och rönn	
19					50								<i>Imp väg</i>	
20	11	40				300	3420	8	190	100	VI	V	underväxt av rönn	
21		30						7		0		1a	6m högt lövsly av rönn, sälq, lönn, hassel	
22			2	70									<i>Snäga s.k. skränt</i>	
23			5	20									<i>Snäga äng</i>	
24			11	30									<i>Snäga lövlund</i>	
25	90					R5	550	7		0		1a	underväxt av löv	
26	16	-				220	3520	7	190	100	VI	V	5m högt lövsly av rönn, hassel, asp, lönn. underväxt av hassel, rönn, lönn.	
27	12	-				200	2400	6	550	80	V	IV		

UTDRAG FRÅN REGISTERKARTAN

DOKUMENTATION AV UTFÖRDA ÅTGÄRDER

Objekt Nr	Utförd åtgärd	År Månad	Kostnader Kr	Finan- siering	Intäkter Kr	Ev noteringar om åtgärdens effekt, etc
1	2	3	4	5	6	7

Fyll bara i en sida. Bifoga om möjligt ett ex av rapporten!

REGISTRERINGSUPPGIFT

RAPPORT

Organisation
Statens naturvårdsverk

Institution eller avdelning
Naturrensursavdelningen

Adress
Box 1302
171 25 SOLNA

Telefon (även riktnr)
08-799 10 00

SNV projektbeteckning
 Arendebeteckn (diarnenr)

Utgivningsår/mån
1986-02

Kontraktssnr (anslagsgivares)

Rapportförfattare (efternamn, tilltalsnamn)
Malmberg, Stefan

INTERNT SNV

Skall publiceras som:

Allmänna råd
86:1

SNV Informerar

SNV Rapport

Rapportens titel och undertitel (originalspråk samt ev översättning till svenska och/eller engelska)

Skötselplan för Garphyttans nationalpark

Sammanfattning av rapport (fakta med huvudvikt på resultatet)

Garphyttans nationalpark skall vårdas och förvaltas så att det äldre odlingslandskapet bevaras i väsentligen oförändrat skick. Det övergripande målet är att hålla de forna åkrarna och slättermarkerna öppna och blomsterrika. Skogen skall få utvecklas fritt mot ett naturskogsliknande stadium.

Garphyttans nationalpark är ett mycket omtyckt utflyktsmål och antalet besökare uppgår årligen till ca 10 000. Målsättningen är att underlätta allmänhetens möjligheter att uppleva nationalparken

Förslag till nyckelord samt ev anknytning till näringsgren och geografiskt område (t ex vattendrag, sjöar, län vid fältstudier m m)

Ovriga bibliografiska uppgifter (t ex rapportserie, nr, år eller tidskrift, volym, år, sid)

ISSN
0282-7271

ISBN
91-620-0010-1

Beställningsadress för rapporten (om annan än ovan)

Språk
SV

Antal sid inkl bil
38

Tidskriftens/Rapportseriens titel

Naturvårdsverkets Allmänna Råd

IRS GEO WAT

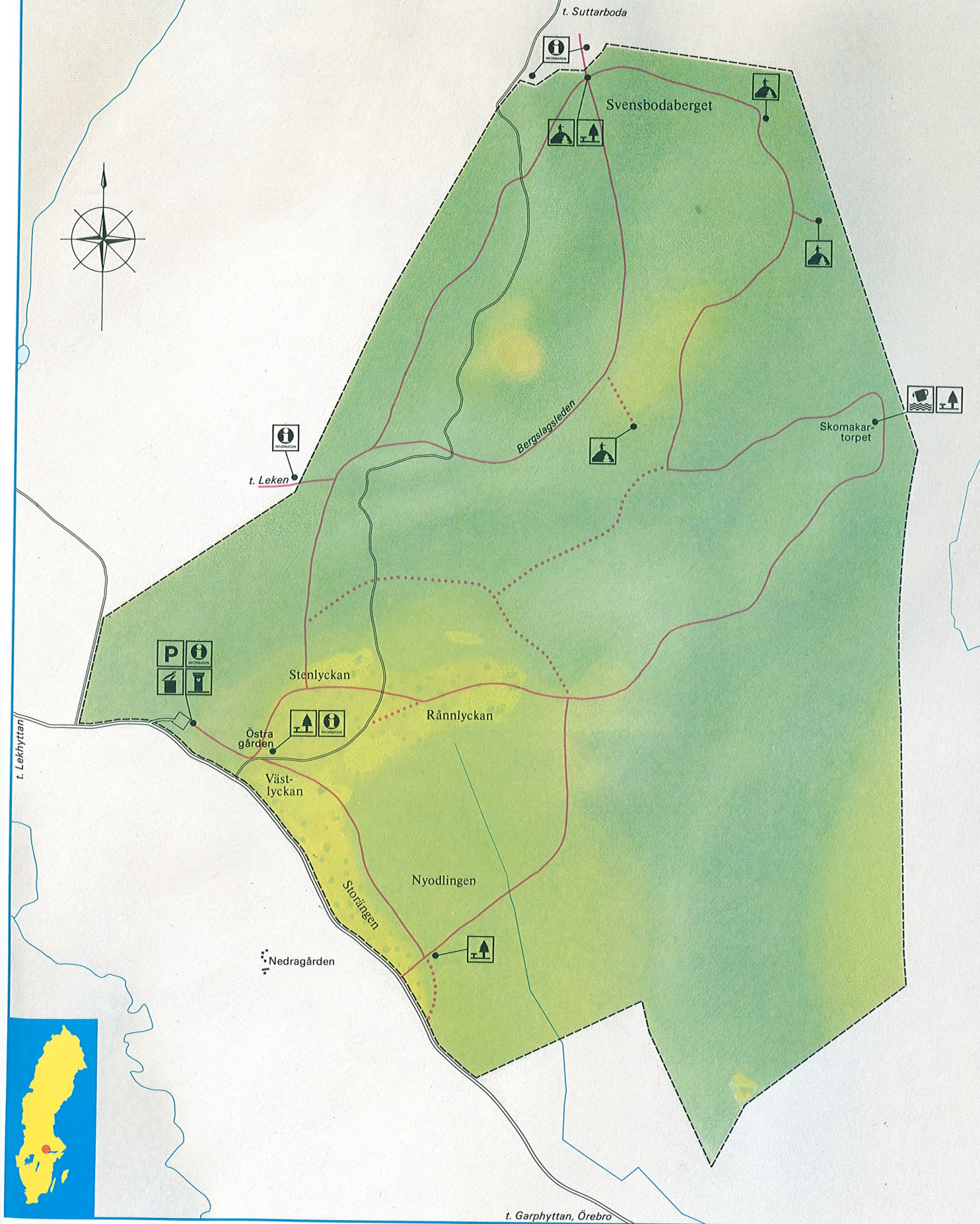
LAK CAS-nr

Nyckelord

Fylls i av naturvårdsverket

Dokumenttyp

Rapportnummer

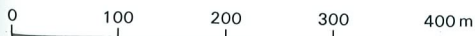

SVERIGES NATIONALPARKER

Garphyttan

 Naturvårdsverket

Skala 1:7 000

Teckenförklaring

Avfall	Utsikt	Gräsmark
Dricksvatten	Gräns för nationalpark	Sankmark
Information	Markerad vandringsled	Barrskog
Parkering	Omarkerad vandringsled	Löv- och blandskog
Rastplats	Allmän väg	
Torrklösett	Enskild väg	

Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning.
Statens lantmäteriverk 1982-08-31
LiberKartor, Stockholm 186163-1983